

je vse to formalno črnošolstvo težaško razumsko delo. Zaradi nenaravnega porekla marsikdaj Arihov stil učinkuje čisto drugače, kot je želel avtor: duhovitosť se spremeni v duhovičenje, razprti tisk in oklepaji postanejo nadležni in se izkažejo kot docela nefunkcionalni, stavek pa, ki naj bi bil po avtorjevi zamisli zaviti in grčast, je dostikrat nerodno skrotovičen in greši zoper stilistični bonton. Vse to pa je tudi globljega pomena za Arihovo prozo: vanjo namreč vnaša popolnoma razumski element, ki se nikakor ne more prilagoditi lirični, zanosni melodiji v podtekstu. Zaradi te temeljne disharmonije je seveda učinek Arihovich novel občutno manjši.

Navsezadnje pa je tudi ta šibka, najšibkejša plat Arihovega pisanja zanesljivo znamenje dozorevanja. Arih intenzivno išče svoj slog, čeprav bi si ga lahko izposodil pri tem ali drugem mojstru. To iskanje razodeva težke preizkušnje in je zategadelj simpatično. Z vso pravico lahko verujemo, da bo slej ko prej z Arihovega sloga odpadlo vse, kar je zdaj še samo eksperiment, in da bo žlahtno vsebino oživljala resnična magija umetniške besede.

Mitja Mejak

MÖDERNDORFERJEVE KOROŠKE PRIPOVEDKE*

S priznanja vredno vztrajnostjo in ljubeznijo jemlje Vinko Möderndorfer v roke svoje koroške pripovedke in pravljice in nam jih spet in spet obnavlja. Ena sama zgodba (Lisjak, str. 104) je zdaj objavljena prvič, vse druge že poznamo iz starejših avtorjevih del. Če v novi zbirki torej ni vsebinskih novosti, so pa oblikovne spremembe tem večje. Marsikaj je zdaj stilistično bolje povedano, poprej razvlečena mesta so zgoščena, več pripovedi pod enim naslovom je dobilo ločene številke ali pa vsaj samostojen odstavek. Oblikovne spremembe na slabše so redke (n. pr. drvarju je prenehalo trgati, jedači namesto jedci, motrila namesto gledala ipd.). Tu in tam, kjer bi popravek ne škodil, pa je ostalo še pri starem: omenimo n. pr. nesmisel, da slana pada, ko burja brije (Mojca pokrajculja).

Posebno vprašanje je, če smemo zbirko iz leta 1957 sploh šteti za novo izdajo najboljše in najpopolnejše Möderndorferjeve zbirke pripovednega gradiva, ki je izšla leta 1946 (Koroške narodne pripovedke; prim. mojo oceno v Slov. etnografu II, 157). Teksti so namreč razvrščeni drugače, precej gradiva je izpadlo — deloma po avtorjevi zamisli, deloma na zahtevo založbe — pa tudi ostalo besedilo je avtor »prireديل sodobnej«, kakor sam pravi. Znanstveniku pošteno svetuje, naj raje seže po prvih natisih, a zakaj naj bi tisti, ki ne segajo po ljudskem blagu zgolj iz študijskih namenov, dobivali v roke tako ali drugače pristrizeno blago? V izdaji iz leta 1946 n. pr. beremo, da so Šumahovi v Mežiški dolini odšli v mlin in pozabili prekrižati otroka v zibelki, zato je dobil oblast nad njim škopnek. V priredbi iz leta 1957 je škopnekova moč občutno zrasla, saj zdaj zadostuje, da otroka puste samega, in že dobi oblast nad njim hudobno bajno bitje. S tem, da je bilo iz teksta izločeno apotropejsko znamenje +, besedilo samo na sebi ni nič bolj sodobno, škopnek

* Vinko Möderndorfer, Koroške pripovedke. Ljubljana, Mladinska knjiga, 1957. Ilustriral Gvido Birolla. (»Zlata ptica« — zbirka najlepših pravljic in pripovedk iz svetovne književnosti.)

— ki tudi ni sodobna prikazen — pa je dobil kljub intencijam prireditelja celo večjo oblast. Pri vsej skrbi za mladino se je treba pač varovati pretiravanja; mladina ima nemara še bolj razvit čut za razlikovanje sodobnega od nesodobnega kot odrasli. In če naj se vrnemo k tabuiranemu znamenju, ki odganja škopneka, bodi omenjeno, da ga prav tako srečamo n. pr. v ljudski pesmi Trdoglav in Marjetica, ki je vendar v šolskih berilih.

V novem Möderndorferjevem delu so uvodne besede in komentar sicer neprimerno krajši kot leta 1946, vendar še zmerom ne čisto nespotakljivi. Med drugim res ne razumemo, kako je mogoče govoriti o željah slovenske koroške raje v zvezi s potresom Dobrača leta 1348, ker da je bilo takrat poplavljenih tudi deset gradov. Prenagljena se mi zdi ocena, češ da »fevdalec... tvori poglavitno snov v koroških narodnih pripovedkah«. Zraven tega beremo, da »skoraj vsaka pripovedka govori o ,tekmi za bajtico', o sinovih, ki gredo v svet...«. Ali avtor namenoma ne dela razločkov med pripovedko in pravljico? Človek bi dejal, da je tako in nič drugače, saj je v zbirko, ki nosi naslov »pripovedke«, prišlo tudi kakih petnajst čistih pravljic (Tekma za bajtico, Zakleto mesto, Na drevesu brez imena, Grofič prašič, Zakleti ljudje II, Zakaj ni delavec cesarja pozdravil itd.). Od avtorja, ki ni zgolj literat, bi smeli pričakovati tudi vsestransko kritičnost do snovi. Tako na priliko po izidu Grafenauerjevih »Slovenskih pripovedk o Kralju Matjažu« med ljudskim blagom nimajo več kaj iskati Trstenjakove sanjarije o Kralju Matjažu na Krnskem gradu, Matjaževa podoba pa je malo bolj zapletena kot na str. 174 »Koroških pripovedk«.

Če se ne moremo popolnoma strinjati s piscem, ki zagovarja (str. 173) pomembnost koroških »narodnih pripovedk« tudi s trditvijo, da »izvirajo še iz dobe, ko je slovenski človek zajemal še iz vsesplošne slovenske prabitnosti«, s tem kajpada nočemo izpodbijati pomena gradivu, ki ga je V. Möderndorfer prizadevno nabral v dvajsetih in tridesetih letih. Da je to bogata in še zmerom premalo izkoriščena zakladnica, pričata n. pr. dve varianti ljudske pripovedi o mejniku (str. 31 in 95), ki so ju pri preučevanju snovi Aškerčeve balade do zdaj vsi prezrli. Ker izvira pretežna večina Möderndorferjevega gradiva iz Mežiške doline, zbirka pravzaprav nekoliko abuzivno nosi splošno koroški naslov.

Po vsem tem bo težko pritrditi založbi, ki v svojem sporočilu na ovitku izraža prepričanje, »da bo sedanji izbor dal našim bralcem domala vse, kar je živelo in še živi kot koroško ljudsko blago«. Če premislimo, da so naše najmlajše zbirke pravljničnega gradiva iz slovenskega Korotana (Kotnik, Möderndorfer, Šašel) zdaj stare že okoli 50—40 let in da danes na oni strani Karavank zbirajo in objavljajo pravljice slovenskih ljudi v nemščini (prim. A. Zerobin, Carinthia I, 1954, 1955), potem so izjave, kot je zgornja, pravzaprav preoptimistične in malce anahronistične. Ker se pa od vsake kritike terja, da bodi konstruktivna, nočem zamolčati pravkar porojene misli: da bi se nemara pri kaki založbi (morda ravno pri Mladinski knjigi) našla tista skromna sredstva, ki jih naše narodopisne ustanove ne premorejo in ki bi omogočila vsaj kratko zbiralno pot k pravljničarjem po vseh delih slovensko govorečega Korotana.

Grafično »Koroške pripovedke« v opremi G. Birolle lepo tekmujejo z zbirko »Slovenske narodne pravljice«, ki je izšla pri isti založbi v dveh izdajah (1952 in 1955).

Milko Matičetov